

ХАРКІВСЬКИЙ ІНЖЕНЕРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ

На правах рукопису

КОРОТИЧ ОЛЕНА БОРИСІВНА

МЕХАНІЗМ ПРИВАТИЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність 08.00.05. - "Економіка, планування,
організація управління народним господарством та
його галузями /промисловість/"

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків-1993

Робота виконана на кафедрі бізнесу та підприємництва
ІПК при Харківському інженерно-економічному інституті.

Науковий керівник - доктор економічних наук,
професор В.М.ГРИНЬОВА

Офіційні опоненти: доктор економічних наук,
професор, академік Академії
економічних наук України
С.Г.ГАЛУЗА,
кандидат економічних наук,
доцент Л.В.СОКОЛЮВА.

Провідна організація - Акціонерне товариство "АВТРАМАТ"
/м.Харків/.

Захист відбудеться "6" грудня 1993 р. на засіданні спеціалізованої ради, К 068.2І.0І, по присудженню наукового ступеня кандидата економічних наук у Харківському інженерно-економічному інституті за адресов: 310001, Харків, пр. Леніна, 9-а.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського інженерно-економічного інституту.

Автореферат розісланий "11" липня 1993 р.

Вчений секретар
спеціалізованої ради,
кандидат економічних наук
доцент

С.Ф.ТКАЧОВ

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

I.1. Актуальність проблеми. Становлення ринкової економіки України перш за все пов'язане зі зміною відношень власності. Тому зараз особливу актуальність набула проблема приватизації промислових підприємств. Перехід державних підприємств до іншої форми власності є складним та багатоаспектним процесом, здійснення якого об'єктивно обумовлює необхідність розробки спеціального організаційно-економічного механізму приватизації, що може бути адаптований до конкретних обставин.

В економічній літературі широко освітлюються результати досліджень та практичний досвід в галузі приватизації /Л.Абалкін, П.Буніч, Ч.-Й.Бенг, Т.Ковальчук, В.Медведев, Г.Попов, В.Ревенко, В.Рутгайзер, В.Тарасов, В.Черняк/. Значна увага надається рішенням таких питань, як пошук найкращої з точки зору ефективності виробництва форми господарювання, вибір способу приватизації конкретних промислових об'єктів, розподіл власності між новими співвласниками підприємства. З'являються також окремі спроби глобально підійти до обґрунтування структури процесу приватизації /П.Елікер, Г.Джонсон/.

Проте недостатня комплексність і глибина рішення проблем приватизації стримує темпи практичного здійснення цього процесу. Це свідчить про необхідність проведення подальших досліджень в галузі уточнення теоретичних положень та методичних підходів до розробки механізму переходу державних підприємств до інших форм власності, що і обумовило вибір теми дисертаційної роботи.

I.2. Мета та задачі дослідження. Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та науково-прикладній розробці підходу до формування цілісного механізму приватизації промислових

підприємств, реалізація якого буде сприяти підвищенню ефективного використання їх виробничого потенціалу.

Для досягнення поставленої в роботі мети були вирішені такі задачі:

узагальнення та розвинення теоретичних положень процесу приватизації;

аналіз існуючих підходів до вибору форм і методів приватизації;

обґрунтування структури механізму приватизації промислових підприємств;

зіставлення різноманітних форм господарювання за найбільш інформативними ознаками;

обґрунтування підходів до вибору способів приватизації для різних груп підприємств та конкретних об'єктів;

розробка методичного забезпечення розподілу коштів підприємств між членами трудового колективу.

1.3. Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є процес переходу державних підприємств до нових форм господарювання на основі зміни відношень власності.

За об'єкт дослідження вибрані промислові підприємства, що підлягають приватизації.

1.4. Загальна методика дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційної роботи були концепції приватизації, що пропонуються вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами, дослідження в галузі практичної реалізації перетворення державних підприємств, а також законодавчі акти Верховної Ради України і нормативні документи Кабінету Міністрів України.

Виконані дослідження проведені з використанням законів і категоріального апарату діалектики, ряду загальнонаукових мето-

дів: сходження від абстрактного до конкретного, аналіз, порівняння, синтез, систематизація, узагальнення, ідеалізація, уявний експеримент. Поряд з цим в роботі використані такі спеціальні наукові методи, як статистичний і кореляційний аналіз, імітаційне моделювання та ситуаційний підхід.

В процесі проведення досліджень використані публікації, що освітлюють питання роздержавлення економіки та приватизації підприємств в нашій державі і за кордоном, переходу України до ринкових умов господарювання за рахунок розширення сфери дії нових форм власності, а також результати наукових розробок, які виконані за безпосередньою участю автора на кафедрі бізнесу та підприємництва Харківського інженерно-економічного інституту.

Представлені в роботі результати дослідження базуються на даних статистичної звітності промислових підприємств України як опублікованих, так і одержаних у процесі проведення обстеження об'єктів Харківського регіону.

1.5. Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у такому: уточнено сутність та зміст процесу приватизації, його місце в установленні оптимального співвідношення різноманітних форм власності;

розкрито поняття механізму приватизації та запропонована його структура;

розроблена комплексна характеристика існуючих форм господарювання;

запропоновано протиінфляційний механізм індексації вартості державного майна на момент внесення коштів юридичною або фізичною особою, яка одержує його у власність;

обґрунтована необхідність урахування повної вартості майна об'єктів, що приватизуються, на базі імітаційного моделювання

характеристик підприємств;

доведена доцільність введення вартісних обмежень на викуп державних підприємств у власність трудових колективів на основі ситуаційного підходу;

подані рекомендації щодо вибору способу приватизації промислових підприємств та груп об'єктів у залежності від набору джерел, що залучаються для сплачення вартості майна;

розроблена методика розподілу коштів підприємства серед працівників, яка забезпечує високу ступінь адаптації до конкретних умов.

I.6. Практичне значення. Практична цінність дисертаційної роботи полягає в розробці методичних рекомендацій, реалізація яких буде сприяти підвищенню обґрунтованості вибору нової форми господарювання і способу приватизації щодо кожного конкретного об'єкту, а також забезпеченню соціальної справедливості розподілу коштів підприємства між членами трудового колективу. Це дозволить підвищити в цілому ефективність переходу державних підприємств до нових форм власності.

Розробки можуть бути застосовані на об'єктах різноманітних галузей промисловості, що приватизуються, і на рівні приватизаційних комісій. Поряд з цим пропозиція з індексації вартості майна на момент внесення платежу може бути використана на державному рівні в процесі реалізації заходів приватизації.

I.7. Реалізація роботи у промисловості. Викладені в дисертації висновки та пропозиції знайшли конкретну реалізацію в АТ "АВТРАМАТ". Економічний ефект від впровадження склав 203 тис. карбованців /в цінах 1992 р./.

I.8. Апробація роботи. Основні положення і результати до-

сліджень доповідались, були обговорені та одержали ухвалу на таких науково-практичних конференціях: міжнародній /Вороніж, 1992/, українських /Харків, 1992, 1993; Київ, 1993/, міській /Харків, 1993/.

I.9. Публікації. За результатами досліджень надруковано 8 наукових праць загальним обсягом 3,76 д.а.

I.10. Об'єм і структура роботи. Дисертація складається з вступу, трьох глав та висновку, містить 127 сторінок машинописного тексту, 16 таблиць, 8 рисунків і список літератури, який має 101 найменування.

2. ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтована актуальність теми дисертації, сформульована мета, задачі, предмет і об'єкт проведеного дослідження, подані його теоретичні та методологічні основи, викладена наукова новизна роботи та практична цінність одержаних результатів.

У першій главі - "Теоретичні основи приватизації промислових підприємств" - розкрита сутність приватизації, що дозволяє зрозуміти зміну змісту цього процесу, форми прояву і місце у встановленні оптимального співвідношення різних форм власності. Проаналізовано існуючі підходи до вибору форм і методів перетворення державного сектору економіки, що реалізуються у різних країнах, надані конкретні рекомендації щодо удосконалення діючої в Україні Програми приватизації, запропоновано організаційно-економічний механізм приватизації, виявлено його складові, що потребують подальшої поглибленої розробки.

У другій главі - "Аналіз основних форм господарювання і характеристик об'єктів, що приватизуються" - подана комплексна

характеристика існуючих форм господарювання, проведено всебічний аналіз співвідношень економічних показників, що визначають вартість майна і можливості викупу об'єктів, які приватизуються, у власність працівників, запропоновано протинфляційний механізм індексації вартості майна, що приватизується. Поряд з цим виявлено значні розбіжності основних характеристик трудового внеску працівників у створення коштів підприємства і доведено необхідність обов'язкового урахування під час розподілу коштів підприємства як заробітної плати, так і стажу роботи на підставі відсутності між ними суттєвого взаємозв'язку.

У третій главі - "Методичні основи реалізації механізму приватизації" - на базі імітаційного моделювання характеристик промислових об'єктів обгрунтована необхідність під час вибору способу приватизації урахувати повну вартість майна, що приватизується, і вводити істотні обмеження застосування у процесі перетворення державних підприємств викупу майна у власність трудового колективу, розроблена методика підбору способу приватизації для конкретних об'єктів і груп підприємств на основі ситуаційного підходу. Запропонована методика визначення частки кожного працівника у майні, що приватизується, яка має високу ступінь адаптації до конкретних умов розподілу коштів підприємства.

У висновку викладні основні теоретичні висновки дисертаційної роботи, узагальнені результати розробок, які одержані у процесі дослідження.

3. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ І ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. Уточнені поняття сутності та змісту приватизації. У своїй сутності приватизація є процес перетворення у приватну

будь-якої іншої форми власності як державної, так і колективної або рух через послідовну зміну форм господарювання від державної до приватної. Зміст приватизації у теперішній час в основному полягає у передачі /на безкоштовній або кошовній засаді/ громадянам і державним юридичним особам державного майна у приватну або колективну власність. Поряд з різноманітними способами прояву змісту приватизації, які відповідають перетворенню державних підприємств шляхом зміни форми власності, з'являються такі форми цього процесу, як акціонування колективних підприємств, випуск у вільний продаж акцій закритих акціонерних товариств, перехід колективних підприємств у приватну власність і т.і. Отже, з пливом часу зміст приватизації розширюється, що сприяє повнішому прояву сутності цього процесу.

Щодо зміни форм власності на державних підприємствах приватизація входить у поняття роздержавлення, яке включає в себе всі заходи по скороченню втручання держави у соціальну, економічну та політичну сфери життя суспільства. У той же час перетворення колективного підприємства, наприклад, в акціонерне товариство, що відбувається у процесі приватизації, вже не є складовою частиною роздержавлення, через те, що не стосується майна, яке перебуває у державній власності.

3.2. Обґрунтовані місце і роль приватизації у встановленні оптимального співвідношення різних форм власності. Приватизація – процес односторонній, так, державне або колективне підприємство може стати акціонерним товариством закритого чи відкритого типу, і далі – приватним. Якби процес приватизації не мав протидії, то всі підприємства наприкінці були б приватними. Але паралельно з рухом від форм господарювання з великою мірою усупільнення засобів виробництва до тих, де майном володіють фі-

зичні власники, відбувається перетворення де-яких приватних підприємств у колективні або державні, а також у різноманітні акціонерні товариства.

Процес, протилежний приватизації, може бути названий протиприватизацією. Обидва процеси неприходячі, рівноправні, знаходяться у діалектичній єдності і разом сприяють встановленню оптимального співвідношення різних форм власності. Частина підприємств, шукаючи найбільш ефективні для них форми господарювання, змінюють свій стан у межах приватизації, інші - у межах протиприватизації, проте результатом стає загальне підвищення ефективності економіки держави. Таким чином, співвідношення різних форм власності стає оптимальним, бо його критерій - найвищий рівень ефективності виробництва у конкретно-історичних умовах розвитку держави.

Об'єктивна необхідність активного сприяння процесу приватизації на сучасному етапі обумовлена суттєвою перевагою державного сектора економіки.

3.3. Розкрито поняття механізму приватизації та запропонована його структура. Механізм приватизації являє собою систему послідовних взаємопов'язаних дій, що ґрунтуються на наукових методичних розробках та забезпечують перехід від державної власності до колективної та приватної, а також від колективної до приватної з одночасним зростанням ефективності виробництва як на підприємствах, що змінили форму господарювання, так і в економіці країни в цілому.

Механізм приватизації промислових підприємств повинен сприяти розв'язанню діалектичного протиріччя між створенням кожним конкретним членом суспільства будь-якого майна /матеріального чи інтелектуального/ і відчужденням його від володіння,

користування та розпорядження цим майном. Інакше кажучи, механізм приватизації покликаний розв'язати актуальне протиріччя між продуктивними силами і виробничими відносинами, тобто відношеннями власності.

У процесі дослідження етапів приватизації в дисертаційній роботі запропонована структура механізму реалізації цього процесу /рис. 1/. Формування механізму приватизації та обґрунтування підходу до його реалізації передбачає перш за все поглиблену проробку таких найбільш важливих його складових частин, як вибір нової форми господарювання і способу перетворення підприємств, а також розподіл власності серед співвласників.

3.4. Розроблена комплексна характеристика основних форм господарювання. Кожній формі господарювання притаманні власні визначальні риси щодо належності прав власника; додержування інтересів держави, членів суспільства, трудових колективів та окремих працівників; внутрішніх стимулів до розвитку виробництва; вирішення соціальних проблем трудових колективів; забезпечення зростання доходів працівників. У дисертаційній роботі доведено, що вибір нової форми господарювання в процесі реалізації механізму приватизації доцільно здійснювати на ґрунті їх комплексної характеристики, що наведена у табл. I. Серед існуючих форм господарювання неможливо виділити таку, яка змогла б стати найбільш прийнятною для всіх без винятків підприємств, тому до вибору слід підходити з урахуванням конкретних умов перетворення об'єктів приватизації.

3.5. Запропоновано протиінфляційний механізм індексації вартості державного майна. Разраховані шляхом індексації вартості основних виробничих фондів, оборотних засобів та капітальних вкладень, а також номінальна вартість майнових приватизацій-

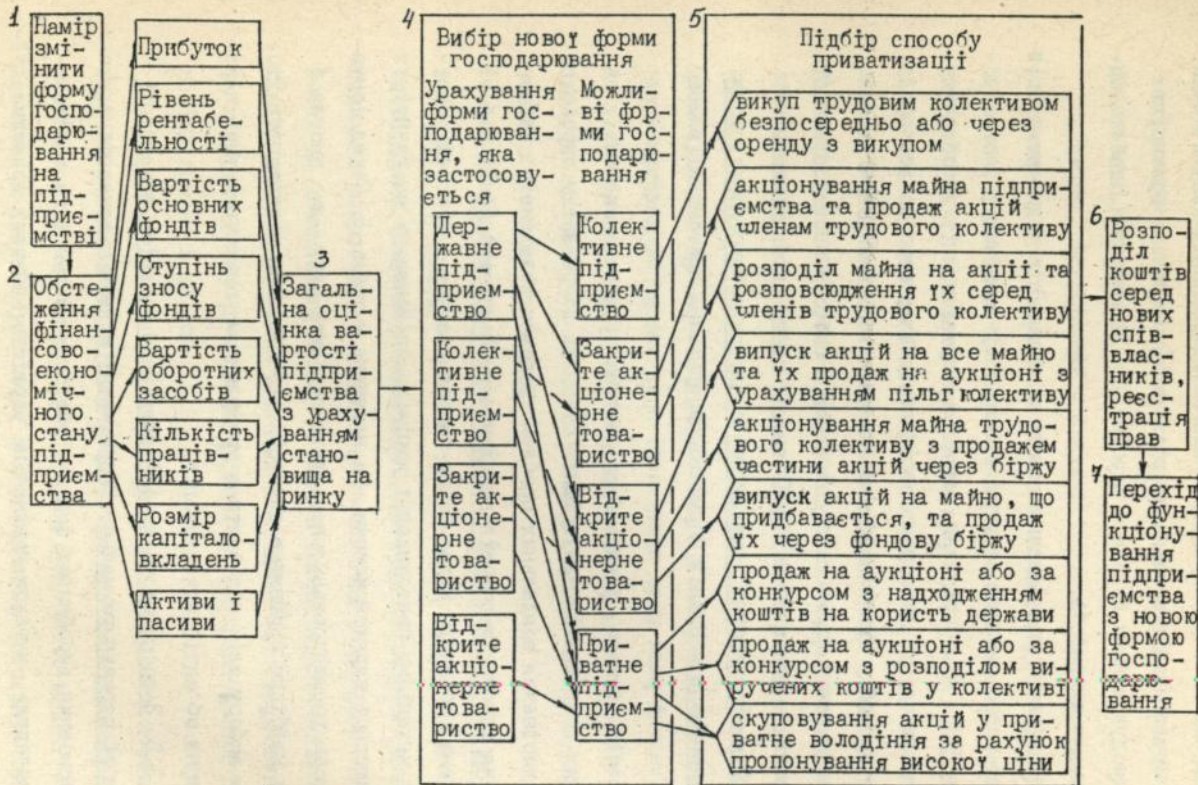

Рис. 1. Структура механізму приватизації промислових підприємств

Комплексна характеристика основних форм господарювання

Форми господарювання	Належність прав власника			Держування інтересів				Внутрішній стимул до розвитку виробництва	Вирішення соціальних проблем трудових колективів	Забезпечення зростання доходів працівників
	володіння	користування	розпорядження	держави	усіх членів суспільства	трудового колективу	працівників			
Державне підприємство	державна	державна та трудовий колектив	державна	повне	часткове у вигляді податку	часткове	як члена суспільства	дуже низький із-за відсутності особової заінтересованості працівників	у значній мірі залежить від державних субсидій окремих галузей	доходи невисокі внаслідок випуску неконкуренто спроможної продукції і регулювання ціні
Орендне державне підприємство	державна	державна та трудовий колектив	державна	повне	часткове у вигляді податку	повне	часткове	низький, з'являється тільки з перспективою викупу	вільний розподіл прибутку дозволяє розширити коло вирішуваних проблем	доходи зростають у зв'язку з більшою свободою у виборі видів продукції, що випускається
Колективне підприємство	трудова колектив	трудова колектив	трудова колектив	тільки у вигляді податку	тільки у вигляді податку	повне	часткове як члена суспільства	низький в результаті того, що нікому конкретно майно не належить	рішення широкого кола соціальних проблем працівників незалежно від трудового внеску	значний зріст виплат в результаті дуже низьких відрахувань на пероснащення виробництва

Закінчення таблиці I

Форми господарювання	Належність прав власника			Додержування інтересів				Внутрішній стимул до розвитку виробництва	Вирішення соціальних проблем трудових колективів	Забезпечення зростання доходів працівників
	володіння	користування	розпорядження	держави	усіх членів суспільства	трудового колективу	працівників			
Закриті акціонерні товариства	члени колективу, що мають акції	трудо-вий колектив	члени трудо-вого колективу, що мають акції	тільки у вигляді податку	тільки у вигляді податку	повне	у вигляді дивідендів та як члена колективу	невисокий, тому що дивіденди не, порівняні з заробітною платою	достатньо широкі, але часто створюються персональні соціальні рахунки	значний зріст за рахунок виплат дивідендів та в результаті низьких відрахувань на переоснащення виробництва
Відкриті акціонерне товариство	акціонери	акціонери та трудовий колектив	акціонери	у вигляді податку і регулятору інвестицій	відносно повне	часткове	як акціонера і члена суспільства, колективу	підвищується внаслідок урахування інтересів сторонніх акціонерів	рішення соціальних проблем обмежені фінансовими інтересами акціонерів	зріст доходів, обмежений потребою у розвитку виробництва і виплатою дивідендів стороннім акціонерам
Приватне підприємство	фізична особа	фізична особа і трудовий колектив	фізична особа	у вигляді податку	у вигляді податку	часткове	часткове як члена суспільства	дуже високий внаслідок особової заінтересованості власника	компенсується виплатою високої заробітної плати	зріст доходів обмежений потребою у розвитку виробництва

них сертифікатів у теперішній час непорівнянні як з доходами підприємств, так і з наявністю коштів у громадян країни. Задля забезпечення їх відповідності між собою потрібен постійно діючий механізм, який може бути таким: вартість підприємства та номінальна вартість майнового сертифікату індексується згідно з реальним зростанням цін /за даними статистичних служб України/ на момент внесення коштів з будь-якого джерела у рахунок виплати вартості об'єкта, що приватизується. Так, якщо підприємство викупується одночасно у власність трудового колективу або придбається іншими особами за некомерційним конкурсом, то вартість майна підприємства збільшується на установлений державними органами індекс зростання цін у відношенні до діючих на момент переоцінки балансової вартості підприємства. При цьому розрахунок нової вартості робиться не на період прийняття рішення приватизаційною комісією, а повинен ураховуватися день, декада або місяць перерахування коштів за майно, що придбається. Поряд з перерахунком вартості майна підприємства у стільки ж разів збільшується вартість приватизаційного сертифікату, яка визначає суму, що викупується трудовим колективом у відповідності з установленими пільгами. Якщо підприємство перетворюється у відкрите акціонерне товариство, то невикуплені трудовим колективом акції поступають у вільний продаж через аукціон за цінами, що визначаються вартістю майна, перерахованою на момент аукціону або заздалегідь встановлений термін оплати. При цьому, кожний громадянин України зможе реально придбати акції державних підприємств, що приватизуються, за власний сертифікат, купівельна спроможність якого підвищиться і буде відвідати іншим джерелам платежу. У випадку, якщо викуп підприємства у

власність трудового колективу буде здійснюватися у продовж кількох років, то неоплачена частина вартості майна повинна кожного разу індексуватися на момент внесення коштів у рахунок ії сплати.

Запропонований протиінфляційний механізм забезпечує додержання інтересів держави, у власності якої знаходиться більшість промислових підприємств, за рахунок: прискорення процесу приватизації шляхом вирішення питання відносно ціни майна, що передається новим власникам; зросту коштів, які надходять у місцеві і державний бюджет за рахунок продажу майна за цінами, що враховують темпи інфляції; переходу підприємств до тих форм господарювання, які будуть стабільні у продовж декількох років і дозволять на основі довгострокового планування розвивати виробництво, підвищуючи тим самим ефективність економіки країни в цілому. Він також дає можливість кожному членові суспільства зробитися власником на ґрунті застосування безкоштовної передачі частини державного майна у наданих законодавством розмірах, а власність, отримана громадянином за приватизаційний сертифікат, буде виражена у реальних цінах і таким чином може принести істотні дивіденди. У той же час трудові колективи, що мають можливість викупу у власність майна свого підприємства за реальними цінами, можуть стати їх повноправними власниками.

3.6. Рекомендовано вибір способу приватизації для груп підприємств і конкретних об'єктів на основі ситуаційного підходу до набору джерел коштів, які необхідні для викупу майна.

Проведені з застосуванням імітаційного моделювання характеристик промислових підприємств дослідження показали, що вартість майна, яке приватизується, в більшості випадків значно відрізняється від балансової вартості основних виробничих фондів. Це

дозволило обґрунтувати необхідність під час підбору способу приватизації поряд з балансовою вартістю основних виробничих фондів в обов'язковому порядку ураховувати також ступінь їх зносу, вартість оборотних засобів і капітальних вкладень.

Ситуаційний підхід до набору джерел коштів, що залучаються в разі викупу майна об'єктів приватизації у власність робітників, дозволив виявити дві найбільш показні групи підприємств промисловості, що можуть бути придбані трудовими колективами за рахунок існуючих співвідношень вартості майна та одержуваних прибутків. Це підприємства з значною мірою зносу устаткування та високорентабельні виробництва. Ініціатива трудових колективів направлена на придбання в основному високорентабельних підприємств з високою фондоозброєністю, тобто тих, що і без зміни форми власності дають значний доход у державний бюджет. Перетворення таких підприємств у колективні або закриті акціонерні товариства вимагає відволікання значної частини прибутку на викуп майна, що приводить до зниження ефективності подальшого функціонування виробництва, що приватизується. Крім того, перехід високорентабельних підприємств у власність трудових колективів не допускає до володіння ефективним виробництвом інших членів суспільства. Отже, застосування таких способів приватизації промислових підприємств, як викуп за альтернативним планом або через оренду, повинно бути істотно обмежене, виходячи з розміру вартості майна підприємства, що припадає працівникові.

Більш детальний розподіл підприємств на групи щодо набору коштів, які залучаються у випадку викупу майна у власність трудових колективів, здійснено на ґрунті використання запропонованого в дисертаційній роботі алгоритму, що також реалізує ситуаційний підхід до вибору способів приватизації. Для кожної групи

рекомендовані певні найбільш доцільні з точки зору задоволення інтересів трудових колективів, держави й усіх членів суспільства способи приватизації об'єктів.

До першої групи можна віднести підприємства, для викупу яких достатньо залучення коштів з приватизаційних майнових рахунків членів трудових колективів. Підприємства цієї групи безсумнівно повинні бути передані у власність працівників без яких-небудь перешкод /крім випадків заборони на приватизацію подібних виробництв/ і в найбільш стислий термін. До другої групи слід віднести підприємства, майно яких може бути викуплено з використанням річного прибутку без залучення власних коштів працівників. У даному випадку викуп може бути доцільним, якщо з прибутку необхідно направити кошти, що не перевищують половини суми номінальних вартостей приватизаційних сертифікатів членів трудового колективу. Якщо задля викупу цього недостатньо, то слід віддати перевагу перетворенню у відкрите акціонерне товариство. У третю групу входять підприємства, де робітники внаслідок тих або інших обставин не бажають вкладати у приватизацію власні кошти, але мають можливість викупити майно за рахунок прибутку, що одержується у продовж кількох років, або кредиту. Тут теж необхідно обмежитися тією ж сумою, що і у другій групі, створюючи переважно відкриті акціонерні товариства. До четвертої групи відносяться підприємства, які можуть бути викуплені за рахунок сертифікатів та пільгового придбання майна по балансовій вартості за власні кошти працівників. Такі підприємства повинні бути передані у власність трудових колективів, не затримуючи періоду очікування приватизації, коли вкладення коштів у розвиток виробництва мінімально внаслідок нестабільності становища. У п'яту групу входять підприємства, які

крім сертифікатів і власних коштів працівників повинні використовувати прибуток. Найдоцільніший у даному випадку спосіб приватизації – відкритий продаж цінних паперів, що не викуплені трудовим колективом, на аукціоні, як і для підприємств шостої групи, працівники яких не мають коштів для викупу майна.

Запропонований розподіл підприємств за групами у залежності від складу джерел коштів, що можуть бути залучені для викупу майна у власність трудового колективу, не виключає індивідуального підходу до кожного конкретного випадку. Проте групування підприємств визначає направленість розробки плану приватизації об'єктів як приватизаційними комісіями, так і трудовими колективами, або керівництвом підприємств.

3.7. Розроблена методика розподілу коштів підприємств між співвласниками. Персоніфікація коштів підприємств повинна відбуватися з урахуванням трудового внеску кожного працівника у створення майна, що приватизується. Найважливішими показниками трудового внеску працівника є його заробітна плата та стаж роботи на підприємстві. Проведений кореляційний аналіз довів, що заробітна плата працівників практично не залежить від стажу їх роботи на підприємстві. Тому у розробленій методиці розподілу коштів підприємства серед співвласників одночасно ураховуються обидва показники.

Базова формула визначення частки коштів підприємства, яка припадає працівникові D_i , ґрунтується на співвідношенні трудового внеску працівника та усього трудового колективу у створення майна, що приватизується:

$$D_i = \frac{\pi z_i c_i}{\sum_{i=1}^n z_i c_i} \quad , \quad //1/$$

де Π - сума коштів підприємства, що розподіляється серед працівників, крб.; Z_i - заробітна плата i -го працівника за останній рік /середню за весь період роботи на підприємстві визначити неможливо у зв'язку з непорівняністю сум внаслідок інфляції/, крб.; C_i - стаж роботи i -го працівника на підприємстві, років; $Z_i C_i$ - трудовий внесок i -го працівника у створення майна, що приватизується; $i = 1, \dots, N$, де N - кількість працівників на підприємстві, чол.

Щоб метод розрахування частки коштів, який припадає працівникові, мав гнучкість, можливість адаптації до особливостей, індивідуальних характеристик підприємства, обраному способу приватизації і періоду утворення майна, що розподіляється, був введений спеціальний коефіцієнт, який дозволяє стискувати стажовий ряд навколо середнього значення стажу на підприємстві.

Стиск стажового ряду уявляє собою звуження меж змінювання значень стажу роботи, тобто практично застосування приведеної величини цього показника. Необхідність використання такого способу обумовлена існуючим діапазоном варіації частки коштів підприємства, яка нараховується працівникам з найбільшим і найменшим стажем. Наприклад, якщо на підприємстві стаж працівників змінюється від 1 до 45 років, то без застосування коефіцієнту стиску стажового ряду за однакової заробітної плати працівник з найвищим стажем буде мати кошти, що приблизно у 45 разів перебільшують частку працівника, який нещодавно став до роботи. Якщо таке розходження у коштах на рахунках членів одного трудового колективу може бути допущене у разі одночасного викупу майна підприємства, то при поетапному сплаченні вартості майна, що приватизується, це не прийнятно, тому що не буде додержуватися принцип соціальної справедливості.

Необхідна ступінь стиску стажового ряду у кожному конкретному випадку обумовлена тим, у якій мірі треба знизити реальне розходження значень стажу працівників, щоб забезпечити оптимальний розбіг значень часток коштів, що припадають членам трудового колективу.

Коефіцієнт стиску стажового ряду визначає приведену величину стажу кожного працівника підприємства $|C_i'|$. Вона розраховується за такою формулою:

$$C_i' = \bar{C} + \frac{C_i - \bar{C}}{a}, \quad 12/$$

де $\bar{C}$ - середній стаж роботи на підприємстві, років; a - коефіцієнт стиску стажового ряду.

Шляхом підставлення приведеного стажу роботи у базову модель розподілу коштів підприємства одержана формула розрахунку частки, що припадає кожному членові трудового колективу з урахуванням коефіцієнту стиску стажового ряду $|D_{ai}|$:

$$D_{ai} = \frac{z_i [\bar{C}(a-1) + C_i]}{\sum_{i=1}^N z_i [\bar{C}(a-1) + C_i]}. \quad 13/$$

Найбільш прийнятне для конкретних умов розподілу майна, що приватизується, значення коефіцієнту стиску стажового ряду можна розрахувати шляхом встановлення співвідношення найбільшій та найменшій часток коштів підприємства $|d|$:

$$a = \frac{C_{\max} - d C_{\min}}{\bar{C}(d-1)} + 1, \quad 14/$$

де $C_{\max}$ та $C_{\min}$ - найбільше та найменше значення стажу роботи на підприємстві, років.

Результати розподілу коштів підприємства /за реальними даними на січень 1993 р./ з використанням різних значень коефіцієнту стиску стажового ряду наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Результати розподілу коштів підприємства за різними значеннями коефіцієнту стиску

Табельний номер	Заробітна плата працівника	Стаж роботи на підприємстві	Доля коштів підприємства, що припадає працівникові /тис.крб/, з використанням коефіцієнту стиску, що дорівнює:				
			1	2	3	5	10
2	17585	6,33	212,3	335,3	377,5	411,7	437,7
4	14519	27,25	754,6	573,0	510,5	460,0	421,6
7	14442	6,33	174,4	275,4	310,1	338,2	359,4
8	16268	29,75	923,0	681,4	598,7	531,5	480,5
11	12942	4,50	111,1	223,7	262,3	293,6	317,4
12	8486	29,58	478,7	354,2	311,4	276,7	250,4
16	16881	14,67	472,3	459,2	454,6	450,9	448,1
17	12501	43,83	1045,0	695,4	575,3	478,0	404,2
24	16881	4,50	144,9	291,7	342,2	382,9	414,0
30	12880	3,92	96,3	215,3	256,2	289,3	314,4
33	12779	19,66	471,1	405,6	383,2	364,9	351,0
52	12693	13,42	324,9	329,8	331,4	332,7	333,8
73	10340	46,00	907,2	597,1	490,6	404,2	338,8
74	10647	4,08	82,9	179,7	212,9	239,8	260,2
100	15276	31,33	912,8	663,6	578,0	508,6	456,0
101	15118	12,08	237,9	316,6	343,6	365,4	382,0
117	7988	13,42	204,5	207,5	208,5	209,4	210,0
118	12487	3,50	83,4	203,6	244,6	278,4	303,8
129	11203	47,25	1009,8	660,6	540,6	443,5	369,6
219	11347	1,00	21,6	157,4	204,0	241,8	270,4

Запропонована у дисертаційній роботі методика розподілу коштів між новими співвласниками майна підприємства універсальна і має високий ступінь адаптації до різноманітних конкретних умов. Це обумовлює її використання у таких ситуаціях:

розподіл власності між членів трудового колективу у процесі переходу через формування індивідуальних майнових рахунків до акціонування колективного підприємства;

розподіл частини доходу колективного підприємства /вартості придбаного устаткування, коштів фонду соціального розвитку і т.і./ між працівниками з урахуванням їхньої заробітної плати та стажу роботи;

щорічне нарахування на індивідуальні рахунки працівників частки вартісного еквіваленту майна, що викупується за альтернативним планом або через оренду;

визначення частки майна, що може бути викуплена кожним працівником за рахунок коштів з депозитного приватизаційного рахунку, якщо вартість майна підприємства, що припадає на одного члена трудового колективу, менше номінальної вартості сертифікату;

розрахування вартості майна підприємства, що може бути викуплено працівником за рахунок власних накопичень за балансовою вартістю, якщо кошти, що приватизуються, які припадають на одного члена трудового колективу, складають суму, що перебільшує номінальну вартість сертифікату менш ніж у 1,5 рази.

4. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ НАДРУКОВАНІ У ТАКИХ РОБОТАХ

4.1. Гриньова В.М., Коротич О.Б. Выбор оптимальных способов приватизации предприятий на основе применения ситуационного

підхода // Укр. наук.-практ.конф. "Маркетинг і управління інноваціями": Тези доп. - Ч.І. - Харків, 1993. - С. 19.

4.2. Гриньова В.М., Коротич О.Б. Механізм приватизації промислових підприємств // Проблеми підготовки кадрів для роботи в умовах ринкової економіки: Тези доп. Укр.наук.-практ.конф. - Ч.І. - Харків, 1992. - С. 41-42.

4.3. Гриньова В.М., Коротич О.Б. Повышение отдачи производственного потенциала на основе ускорения приватизации // Міська наук.-практ.конф. з питань перспектив розвитку Харкова "Харків - XXI століття": Тези доп. - Харків, 1993. - С. 47-48.

4.4. Гриньова В.М., Коротич О.Б. Приватизація промислових підприємств. - Сімферополь: Анаєрт, 1993. - 76 с.

4.5. Гриньова В.М., Коротич О.Б. Распределение собственности между совладельцами // Акціонерне діло. - 1992. - № 5-6. - С. III-121.

4.6. Гриньова В.М., Коротич О.Б. Ситуационный подход к принятию решений по выбору форм приватизации предприятий // Ринкові механізми і управління у соціальних і економічних системах: Тези доп. міжнар.наук.-практ.конф. - Воронеж: ВПІ, 1992. - С. 42-43.

4.7. Гриньова В.М., Коротич О.Б. Управління зміною форм власності у державі // Потенціал управлінських систем: питання формування та розвитку: Тези доп. наук.-практ.конф. - Ч. П. - Київ: КПІ, 1993. - С. 135-136.

4.8. Прокопенко М.Д., Гриньова В.М., Коротич О.Б. Распределение приватизируемой собственности между совладельцами промышленного предприятия // Економічні і соціальні умови переходу регіону до ринку: Зб.наук. робіт. - Донецьк: ІЕП АН України, 1992. - С. 13-19.

Е.Кг

КОРОТИЧ ОЛЕНА БОРИСІВНА

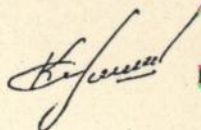
МЕХАНІЗМ ПРИВАТИЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність 08.00.05. - "Економіка, планування,
організація управління народним господарством та
його галузями /промисловість/"

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск
кандидат економічних наук

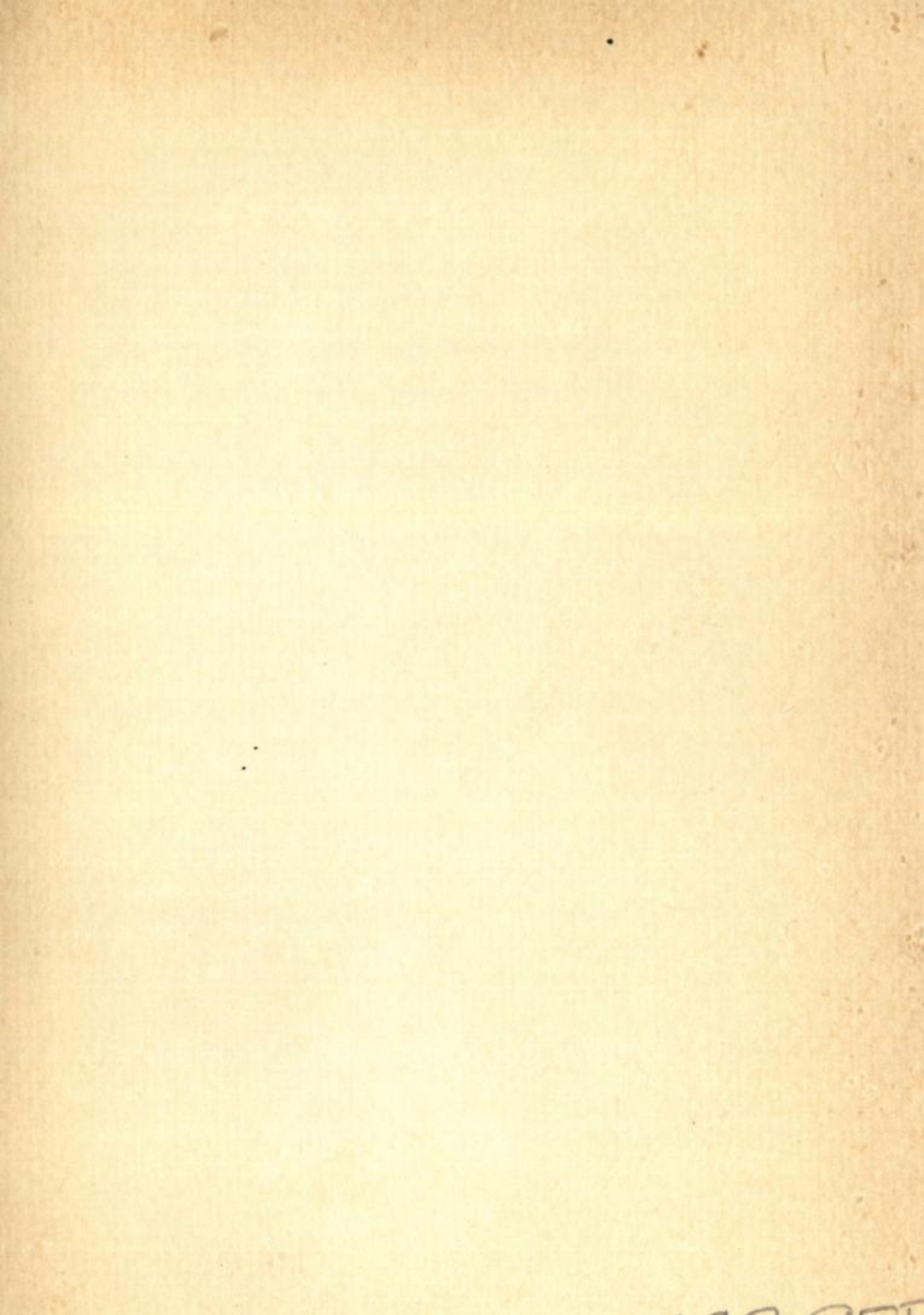
К.Г.Сердюков

Підписано до друку 3.11.93. Формат 60x84 1/16. Друк офсет-
ний. Папір друкарський. Об'єм 1,0 д.а. Тираж 100 прим. Замов-
лення № 144 Безкоштовно

Ротапринт ХІЕІ, ЗІ0001, Харків, пр.Леніна, 9-а

AB 28.489